

روستا و توسعه، سال ۲۳، شماره ۹۲، زمستان ۱۳۹۹

DOI: 10.30490/RVT.2020.305618.1104

سطح‌بندی مناطق روستایی استان کرمانشاه بر اساس شاخص‌های بازار کار

طیبه هوکری^۱، همایون مرادنژادی^۲، محمد سلاورزی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۳/۳۱

چکیده

اشتغال و تولید در مناطق روستایی تا حد زیادی وابسته به وضعیت شاخص‌های بازار کار در این مناطق است. این شاخص‌ها نیز تا حد زیادی می‌توانند نشانگر میزان توسعه‌یافتگی مناطق روستایی باشند. پژوهش حاضر، با هدف ارزیابی و سطح‌بندی شاخص‌های کلیدی بازار کار مناطق روستایی استان کرمانشاه، به روش توصیفی-تحلیلی انجام شد و مبنای داده‌های مورد نیاز اطلاعات سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای Topsis، SPSS و GIS انجام گرفت. همچنین، تعداد سی شاخص کلیدی

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مهندسی توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران (hokarit@yahoo.com).

۲- نویسنده مسئول و دانشیار گروه کارآفرینی و توسعه روستایی دانشکده کشاورزی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران (h.moradnezehadi@ilam.ac.ir).

۳- استادیار گروه جغرافیا و معماری، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

اقتصادی استان کرمانشاه با استفاده از شیوه‌های تاپسیس و تحلیل خوشه‌ای بررسی و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که از نظر شاخص‌های بازار کار در مناطق روستایی، قصرشیرین و جوانرود، به ترتیب، توسعه‌یافته‌ترین و توسعه‌نیافته‌ترین شهرستان‌های استان کرمانشاه به‌شمار می‌روند. بنابراین، می‌توان پیشنهاد کرد که نظام بودجه‌بندی استانی منابع مالی بیشتری را به شهرستان‌های توسعه‌نیافته شناسایی شده بر همین اساس تخصیص دهد.

کلیدواژه‌ها: سطح‌بندی، بازار کار، مناطق روستایی، کرمانشاه (استان).

مقدمه

بیکاری نتیجه عدم تعادل بازار کار است که به‌طور عمده، ناشی از فزونی عرضه بر تقاضای نیروی کار است و در مواردی هم بر اثر وقوع چرخه‌های اقتصادی، نیروی کار به‌طور کامل مورد استفاده قرار نمی‌گیرد؛ در هر دو صورت، اتخاذ سیاست‌های مناسب برای دسترسی به اشتغال کامل یکی از ضرورت‌هاست. البته، با وجود تلاش‌های بسیاری که برای توانمندسازی روستاها صورت گرفته، این سیاست‌ها در بهبود عملکرد اقتصادی نواحی روستایی تا حد زیادی بی‌اثر بوده است تا جایی که حتی در کشورهای پیشرفته جهان نیز فاصله میان عملکرد اقتصادی نواحی شهری و روستایی دائماً رو به افزایش است (Porter, 2004).

از آنجا که از لحاظ توزیع فضایی، درجه تمرکز فعالیت‌های اقتصادی به‌طور خاص و منابع و امکانات به‌طور عام نامطلوب است، هر منطقه متناسب با ویژگی‌های خاص خود نیازمند برنامه‌هایی ویژه است که لازمه هرگونه اقدامی در این زمینه نیز شناسایی وضعیت موجود مناطق مختلف بر اساس روش‌های علمی مناسب است (Faraji Sabokbar et al., 2015). بازار اشتغال ناحیه‌ای بازتابی از پویایی اقتصادی-اجتماعی اقتصاد است (Robson, 2009). اطلاعات مربوط به کارکردهای این بازارها برای سیاست‌گذاری‌های ناحیه‌ای بسیار اهمیت دارد؛ و به‌طور مشخص، اطلاعات مربوط به بازار نیروی کار نشانه‌ای از اثربخشی و کارآیی

سیاست‌گذاری‌هاست. همان‌گونه که تکامل فضایی - مکانی این بازارها برای درک شکل‌گیری و تداوم نابرابری‌ها و اختلافات فضایی نواحی اهمیت دارد، درک اختلافات فضایی بیکاری در سطح نواحی و کشور نیز حائز اهمیت است (De Figueiredo, 2010).

به باور مصلی‌نژاد (Mosalanezhad, 2005)، یکی از دلایل عدم موفقیت بازار کار در مناطق روستایی وجود نابرابری‌های منطقه‌ای و ملی است. بر پایه نتایج پژوهش فرجی سبکبار (Faraji Sabokbar, 2014) با عنوان تحلیل اختلافات فضایی فعالیت (اشتغال و بیکاری) در نواحی روستایی ایران نیز نابرابری‌های فضایی اشتغال و بیکاری در نواحی روستایی کشور وجود دارد. همچنین، فیض‌پور و همکاران (Feyzpour et al., 2014)، در پژوهشی با عنوان «سنجش و بررسی سطح توسعه بازار کار مناطق روستایی استان‌های کشور طی برنامه چهارم»، بدین نتیجه رسیدند که سطح توسعه بازار روستایی استان‌های کشور در طول برنامه چهارم توسعه چندان تغییر نکرده است.

استان کرمانشاه در غرب کشور واقع شده و دارای چهارده شهرستان، ۳۱ بخش، ۸۶ دهستان و ۳۱۵۳ آبادی است. این استان، با وجود توانمندی‌های فراوان از لحاظ موقعیت راهبردی منطقه، جمعیت جوان و آب و خاک مساعد آن، به دلیل برنامه‌ریزی‌های نامناسب، دارای رتبه بالای بیکاری در کشور بوده و شرایط استان از نظر نرخ اشتغال نامطلوب است. دل‌عظیمی و همکاران (Delazimi et al., 2016)، در گزارشی با عنوان «رتبه‌بندی شاخص‌های منتخب نیروی کار شهرستان‌های کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی (بر اساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵)»، نشان دادند که نرخ بیکاری مناطق روستایی در شهرستان‌های استان کرمانشاه بالاتر از مناطق روستایی سایر استان‌های کشور است؛ برای نمونه، نرخ بیکاری در مناطق روستایی شهرستان‌های اسلام‌آباد غرب ۴۰/۲ درصد، ثلاث باباجانی ۳۲/۴ درصد، روانسر ۲۹/۴ درصد، گیلان‌غرب ۲۷/۸ درصد و جوانرود ۲۷/۱ درصد است که به ترتیب، رتبه‌های اول تا پنجم بیکاری در سطح کشور را به خود اختصاص داده‌اند. نرخ بیکاری در مناطق روستایی سایر شهرستان‌های استان کرمانشاه نیز بالاست و بیشتر شهرستان‌های این استان

از لحاظ بیکاری در مناطق روستایی در رتبه‌های بالای کشوری قرار دارند. همچنین، بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که تاکنون، چندان پژوهشی پیرامون سطح‌بندی بازار کار روستایی شهرستان‌های مختلف این استان انجام نشده است. بنابراین، انجام پژوهش حاضر مبنی بر بررسی و تحلیل توزیع جغرافیایی بازار کار و اشتغال در استان کرمانشاه ضروری می‌نماید تا از این رهگذر، وضعیت موجود بازار کار روستایی شهرستان‌های این استان روشن شود. از این رو، پژوهش حاضر بر آن است که بر اساس شاخص‌های بازار کار، مناطق روستایی استان کرمانشاه را سطح‌بندی کرده، روشن کند که «کدام مناطق روستایی وضعیت مطلوب‌تری از نظر بازار کار دارند؟».

پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که با وجود انجام پژوهش‌های فراوان پیرامون اشتغال و توسعه روستایی در کشور، تا کنون پژوهش‌های اندکی به بررسی وضعیت بازار کار مناطق روستایی و سطح‌بندی بازار کار شهرستان‌ها و استان‌های مختلف پرداخته‌اند. در ادامه، تعدادی از پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع یادآوری می‌شود.

اسماعیل‌زاده و همکاران (Esmaeilzadeh et al., 2018)، در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر سطح توسعه‌یافتگی مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمانشاه»، نتیجه گرفتند که بین شهرستان‌های این استان، از نظر خدمات دهی به روستاهای تابع، تفاوت چشمگیری وجود دارد، به گونه‌ای که توسعه مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه در بالاترین سطح استانی است؛ همچنین، مناطق روستایی شهرستان‌های صحنه، دالاهو، سنقر و کلیایی، کنگاور، سرپل ذهاب و پاوه در سطح متوسط و گیلان غرب، هرسین، روانسر، جوانرود، قصر شیرین، اسلام‌آباد غرب و ثلاث باباجانی در پایین‌ترین سطح و محروم از توسعه قرار گرفته‌اند. خاکپور و همکاران (Khakpoor et al., 2019)، در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت شاخص‌های توسعه در شهرستان‌های کرمانشاه با استفاده از تکنیک ادغام»، با بهره‌گیری از مدل آنتروپی و شیوه‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره ویکور، تاپسیس و SAW برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، در نهایت، از مدل

کپلند استفاده کرده و بدین نتیجه رسیده‌اند که شهرستان‌های استان کرمانشاه در چهار سطح (توسعه یافته، نسبتاً توسعه یافته، در حال توسعه و محروم از توسعه) دسته‌بندی می‌شوند؛ همچنین، نتایج پژوهش بیانگر آن است که ۱۴/۲۹ درصد از شهرستان‌ها توسعه یافته (قصر شیرین و پاوه)، ۳۵/۷۱ درصد نسبتاً توسعه یافته (سنقر، دالاهو، گیلان غرب، صحنه و کنگاور)، ۳۵/۷۱ درصد در حال توسعه (اسلام‌آباد غرب، هرسین، ثلاث باباجانی، روانسر و سرپل ذهاب) و ۱۴/۲۹ درصد نیز محروم از توسعه (جوانرود و کرمانشاه) هستند که نشان‌دهنده اختلاف بین شهرستان‌ها از لحاظ شاخص‌های توسعه است. نتایج پژوهش پورمحمدی و همکاران (Pourmohammadi et al., 2012)، با عنوان «تحلیل توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان کرمانشاه»، نشان‌دهنده شکاف زیاد بین شهرستان‌های این استان و توسعه نامتعادل استان بر اساس شاخص‌های مورد استفاده است؛ همچنین، شهرستان قصر شیرین توسعه یافته‌ترین و شهرستان‌های سنقر، جوانرود، گیلان غرب، ثلاث باباجانی، هرسین، سرپل ذهاب، کنگاور، اسلام‌آباد غرب و دالاهو محروم‌ترین شهرستان‌های استان ارزیابی شده‌اند. نتایج پژوهش تقدیسی و همکاران (Taghdisi et al., 2013)، با عنوان «تحلیل فضایی و سطح‌بندی نواحی روستایی منطقه اورمانات بر اساس شاخص‌های اشتغال»، نشان داد که به لحاظ شاخص‌های اشتغال، بین مناطق روستایی اورامانات نابرابری وجود دارد؛ همچنین، دهستان دشت حر با امتیاز ۰/۷۲۵۸ به عنوان برخوردارترین و دهستان بازان با امتیاز ۰/۱۰۶۹ به عنوان محروم‌ترین دهستان منطقه شناخته شده‌اند، که نمایانگر اختلاف بسیار زیاد (حدود هفت برابری) بین برخوردارترین و محروم‌ترین دهستان منطقه است. نتایج تحلیل خوشه‌ای نیز نشان داد که در مجموع، حدود چهارده درصد دهستان‌های منطقه در سطح برخوردار، ۲۴ درصد در سطح نسبتاً محروم و حدود ۶۲ درصد نیز در سطوح محروم و بسیار محروم واقع شده‌اند.

فیض‌پور و صالحی فیروزآبادی (Feyzpour and Salehi Firoozabadi, 2012)، در پژوهشی با عنوان «کار شایسته و جایگاه آن در مناطق روستایی ایران»، بدین نتیجه رسیدند که شاخص کار شایسته مناطق روستایی، با گذشت زمان، به سمت همگنی پیش نرفته و همچنان

تمایزات آشکاری میان بازار کار مناطق روستایی قابل مشاهده است. قادرمرزی (Ghadermarzi, 2014)، در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اشتغال در نواحی روستایی شهرستان جوانرود با استفاده از تکنیک تاپسیس، آنتروپی شائون، تحلیل خوشه‌ای و سوات»، بدین نتیجه رسید که از بین ۵۷ روستای مورد بررسی، شانزده درصد در سطح برخوردار، چهل درصد در سطح متوسط و ۴۴ درصد در سطح محروم و بسیار محروم واقع شده‌اند. بر پایه نتایج پژوهش فرجی سبکبار و همکاران (Faraji Sabokbar et al., 2015)، با عنوان «تحلیل فضایی الگوی اشتغال در بخش‌های عمده فعالیت‌های نواحی روستایی ایران با استفاده از تکنیک ضریب مکانی»، در بخش کشاورزی، غرب و شمال غرب کشور و جنوب شرق از نواحی پایه‌ای به‌شمار می‌روند؛ در بخش صنعت نیز نواحی مرکزی شمال و بخشی از جنوب کشور صادر کننده نیروی کار به نواحی دیگر محسوب می‌شوند؛ همچنین، بخش خدمات در مناطق مرکزی شمال شرقی و غربی و جنوب کشور از نواحی پایه است که این نواحی به‌عنوان صادر کننده نیروی کار خدماتی شناخته می‌شود. نتایج پژوهش رضوانی (Rezvani, 2013)، با عنوان «تحلیل مکانی بیکاری در نواحی شهری و روستایی ایران با رویکرد تحلیل اکتشافی داده‌های مکانی»، بیانگر وجود خوشه‌بندی (خودهمبستگی مکانی مثبت) و ناهماهنگی فضایی در توزیع شاخص‌های نرخ بیکاری شهری و روستایی در سطح شهرستان‌های ایران است که باید زمینه برنامه‌ریزی مناسب برای رفع نابرابری منطقه‌ای بر حسب نرخ بیکاری فراهم شود. به‌ساق (Behsagh, 2012)، در پژوهشی با عنوان «سنجش و سطح‌بندی مناطق روستایی استان‌های ایران بر اساس شاخص‌های اشتغال»، بدین نتیجه رسید که در مناطق روستایی ایران، شکاف و نابرابری زیادی از نظر شاخص‌های اشتغال وجود دارد. مسیبه و همکاران (Mosayebi et al., 2014)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل فضایی شاخص‌های اشتغال با استفاده از تحلیل عاملی و تحلیل خوشه‌ای (نمونه موردی: شهرستان‌های استان اصفهان)»، بدین نتیجه رسیدند که عدم تعادل شدید از لحاظ اشتغال در سطح شهرستان اصفهان وجود دارد.

همچنین، دب و همکاران (Deb et al., 2014)، در پژوهشی با عنوان «پیامدهای راهبرد توسعه فراگیر پویایی بازار کار روستایی در هند»، بدین نتیجه رسیدند که برای توسعه فراگیر بازار کار روستایی در هند، باید تمرکز بر روند رشد اشتغال بازار کار روستایی و استانداردهای زندگی طبقه کارگر و عوامل عرضه نیروی کار و فرصت‌های متنوع برای رشد اقتصادی باشد. بر پایه نتایج پژوهش جونا و همکاران (Jonna et al., 2013)، با عنوان «بازار کار، انتخاب شغل و فقر روستایی در کشورهای منتخب در آسیا و کشورهای جنوب صحرای آفریقا»، رسیدن به استانداردهای زندگی، کاهش فقر و افزایش درآمد خانوارهای روستایی بستگی به توسعه بخش غیرکشاورزی در اقتصاد روستایی و همچنین، سرعت یکپارچه‌سازی بازارهای بین‌المللی کار و بهبود زیرساخت‌های روستایی دارد. لازلو (Laszlo, 2008)، در پژوهشی با عنوان «رابطه سه‌گانه میان آموزش، عرضه نیروی کار و توسعه بازار کار مناطق روستایی پرو»، بدین نتیجه رسید که افزایش سال‌های تحصیل باعث افزایش میزان درآمد به ازای هر ساعت کار می‌شود؛ همچنین، سیاست‌های حوزه آموزش می‌تواند نقش اساسی در فقرزدایی مناطق روستایی ایفا کند و با توجه به یافته‌ها، برای بازدهی آموزش و تأثیر مثبت آن بر بازار کار مناطق روستایی، لازم است بازارهای محلی توسعه یابند و این توسعه از طریق افزایش راه‌های دستیابی به بازار و نیز سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی دولت مقدور است. دبراو و هوانگ (De Brauw et al., 2002)، در پژوهشی با عنوان «بررسی توسعه بازار کار مناطق روستایی در چین و تأثیر آن بر اشتغال زنان»، با بررسی داده‌های خانوار و روند تغییرات اشتغال، بدین نتیجه رسیدند که نرخ مشارکت زنان روستایی هم‌اندازه یا حتی بیش از مردان بوده است.

بررسی پیشینه پژوهش‌های بازار کار در ایران نشان می‌دهد که در مناطق روستایی کشور، شکاف و نابرابری زیادی از نظر شاخص‌های اشتغال وجود دارد (Hajiyani et al., 2014; Zeyari, 2014). در پژوهش حاضر، با مشخص شدن شاخص‌های بازار کار برای مقایسه بازار کار شهرستان‌های مختلف استان کرمانشاه، مدل مفهومی پژوهش تدوین شد (نگاره ۱).

جمعیت مزدو حقوق‌بگیران شاغل ده‌ساله و بیشتر در مناطق روستایی در بخش خصوصی کل (زن و مرد)	شاخص‌های بازار کار	سهام اشتغال در بخش کشاورزی کل (زن و مرد در مناطق روستایی)
جمعیت مردان مزدو حقوق‌بگیر شاغل ده‌ساله و بیشتر در مناطق روستایی در بخش خصوصی		سهام اشتغال مردان در بخش کشاورزی
جمعیت زنان مزدو حقوق‌بگیر شاغل ده‌ساله و بیشتر در مناطق روستایی در بخش خصوصی		سهام اشتغال زنان در بخش کشاورزی
جمعیت مردو حقوق‌بگیران شاغل ده‌ساله و بیشتر در مناطق روستایی در بخش عمومی کل (زن و مرد)		سهام اشتغال در بخش صنعت کل (زن و مرد در مناطق روستایی)
جمعیت مردان مزدو حقوق‌بگیر شاغل ده‌ساله و بیشتر در مناطق روستایی در بخش عمومی		سهام اشتغال مردان در بخش صنعت در مناطق روستایی
جمعیت زنان مزدو حقوق‌بگیر شاغل ده‌ساله و بیشتر در مناطق روستایی در بخش عمومی		سهام اشتغال زنان در بخش صنعت در مناطق روستایی
نرخ اشتغال در مناطق روستایی کل (زن و مرد)		سهام اشتغال در بخش خدمات کل (زن و مرد در مناطق روستایی)
نرخ اشتغال مردان در مناطق روستایی		سهام اشتغال مردان در بخش خدمات در مناطق روستایی
نرخ اشتغال زنان در مناطق روستایی		سهام اشتغال زنان در بخش خدمات در مناطق روستایی
معکوس نرخ بیکاری در مناطق روستایی کل (زنان و مردان)		جمعیت فعال اقتصادی در مناطق روستایی کل (زن و مرد در مناطق روستایی)
معکوس نرخ بیکاری مردان در مناطق روستایی		جمعیت فعال اقتصادی مردان در مناطق روستایی
معکوس نرخ بیکاری زنان در مناطق روستایی		جمعیت فعال اقتصادی زنان در مناطق روستایی
معکوس تفاوت اشتغال زنان و مردان		جمعیت غیرفعال اقتصادی در مناطق روستایی کل (زن و مرد در مناطق روستایی)
معکوس بار تکفل در مناطق روستایی		جمعیت غیرفعال اقتصادی مردان در مناطق روستایی
معکوس بعد خانوار در مناطق روستایی	جمعیت غیرفعال اقتصادی زنان در مناطق روستایی	

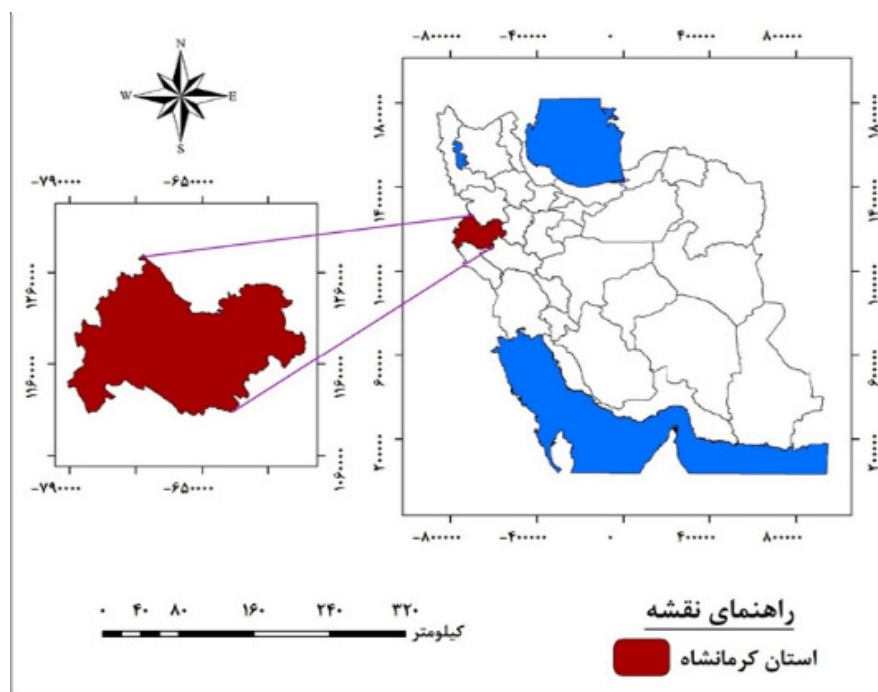
نگاره ۱ - مدل مفهومی پژوهش

روش شناسی

پژوهش حاضر، از نظر ماهیت، کمی و از نظر هدف، کاربردی بوده و روش انجام پژوهش توصیفی-تحلیلی است. همچنین، واحد تحلیل پژوهش حاضر شاخص‌های بازار کار مناطق روستایی برگرفته از بررسی پیشینه پژوهش و گزارش «شاخص‌های کلیدی بازار کار در ایران» منتشرشده از سوی مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است (Hajiyan et al., 2014). داده‌های مورد نیاز برای محاسبه این شاخص‌ها بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ بوده و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از روش کمی شامل روش‌های تاپسیس و تحلیل خوشه‌ای با استفاده از سی شاخص کلیدی اقتصادی بازار کار استان کرمانشاه انجام گرفته است. پس از گردآوری داده‌های مورد نیاز، برای تهیه شاخص‌های اقتصادی بازار کار مناطق روستایی، از نرم‌افزارهای SPSS و GIS استفاده شد و برای رتبه‌بندی و سطح‌بندی توسعه شهرستان‌های استان کرمانشاه، تهیه شاخص‌های اقتصادی از داده‌های گردآوری شده صورت گرفت. سپس، شاخص‌های منفی به شاخص‌های مثبت تبدیل شدند و با استفاده از مدل رتبه‌بندی تاپسیس و طی مراحل آن، اقدام به رتبه‌بندی شهرستان‌های استان کرمانشاه شد. از آنجا که لازم بود تا شهرستان‌های استان از نظر شاخص‌های بازار کار دسته‌بندی شوند و شهرستان‌های دارای شرایط یکسان از نظر بازار کار در یک گروه قرار گیرند، از روش تحلیل خوشه‌ای بهره گرفته شد و نتیجه این سطح‌بندی با استفاده از نرم‌افزار GIS در قالب نقشه نمایش داده شد.

نتایج و بحث

استان کرمانشاه در غرب کشور از سه طرف دارای مرز داخلی با استان‌های لرستان، کردستان، ایلام و همدان و از یک طرف هم دارای مرز بین‌المللی با کشور عراق است (نگاره ۲). استان کرمانشاه، با جمعیت ۱۹۴۵۲۲۷ نفر (بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰)، به چهارده شهرستان، ۲۶ شهر، ۲۷ بخش، ۸۶ دهستان و ۳۱۵۳ آبادی تقسیم شده است.

نگاره ۲- موقعیت جغرافیایی استان کرمانشاه

رتبه‌بندی جایگزین‌ها بر اساس میزان نزدیکی به گزینه ایده‌آل

جدول ۱ شاخص‌های بازار کار شهرستان‌های استان کرمانشاه را بر اساس فاصله آنها تا ایده‌آل منفی و ایده‌آل مثبت و نزدیکی هر کدام از شهرستان‌ها تا گزینه ایده‌آل را نشان می‌دهد.

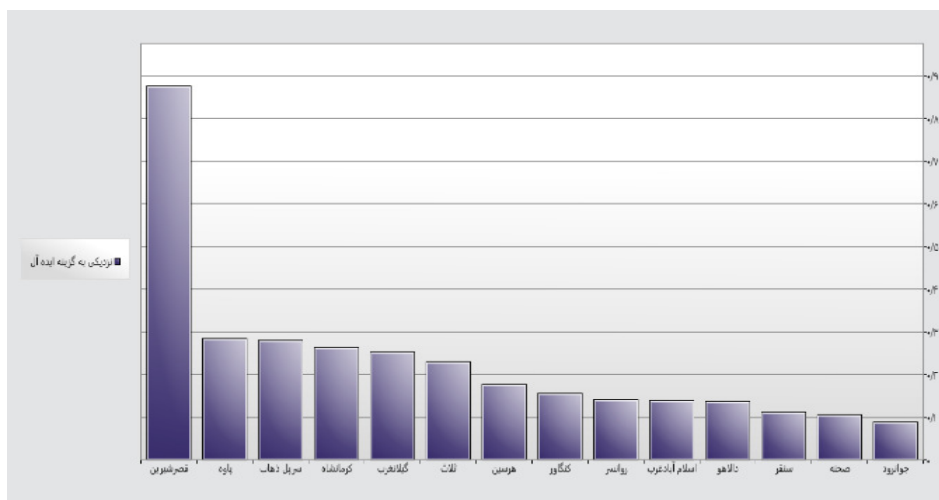
سطح‌بندی مناطق روستایی استان کرمانشاه.....

جدول ۱- تعیین معیار فاصله‌ای برای جایگزینی ایده‌آل مثبت و ایده‌آل منفی

گزینه‌ها	فاصله تا ایده‌آل مثبت	فاصله تا ایده‌آل منفی	نزدیکی به گزینه ایده‌آل
اسلام‌آباد غرب	۰/۱۷۸	۰/۰۲۹	۰/۱۴۰
پاوه	۰/۱۵۶	۰/۰۶۲	۰/۲۸۴
نلاث	۰/۱۶۱	۰/۰۴۸	۰/۲۳۰
جوانرود	۰/۱۹۱	۰/۰۱۹	۰/۰۹۰
دالاهو	۰/۱۸۷	۰/۰۳	۰/۱۳۸
روانسر	۰/۱۸۸	۰/۰۳۱	۰/۱۴۲
سرپل ذهاب	۰/۱۴۹	۰/۰۵۸	۰/۲۸۰
سنقر	۰/۱۹۹	۰/۰۲۵	۰/۱۱۲
صحنه	۰/۱۹۵	۰/۰۲۳	۰/۱۰۶
قصر شیرین	۰/۰۲۸	۰/۲	۰/۸۷۷
کرمانشاه	۰/۱۵۳	۰/۰۵۵	۰/۲۶۴
کنگاور	۰/۱۷۹	۰/۰۳۳	۰/۱۵۶
گیلان غرب	۰/۱۵۳	۰/۰۵۲	۰/۲۵۴
هرسین	۰/۱۸	۰/۰۳۹	۰/۱۷۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

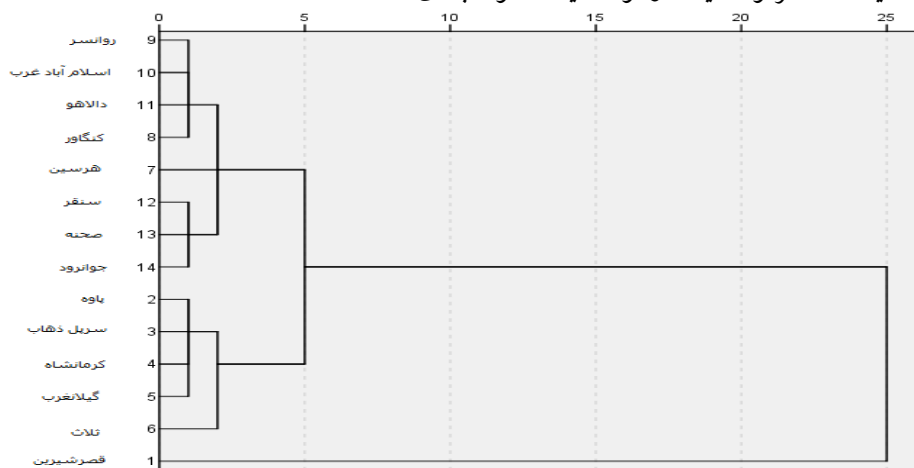
در نمودار ۱، جایگاه هر کدام از شهرستان‌های استان ب لحاظ شاخص‌های اشتغال به ترتیب اولویت، با استفاده از روش تاپسیس، نشان داده شده است. بر این اساس، شهرستان قصر شیرین با امتیاز ۰/۸۷۷، در بین شهرستان‌های استان، به لحاظ شاخص‌های بازار کار، رتبه اول را به خود اختصاص داده و شهرستان جوانرود نیز با امتیاز ۰/۰۹۰ پایین‌ترین رتبه را داشته است.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

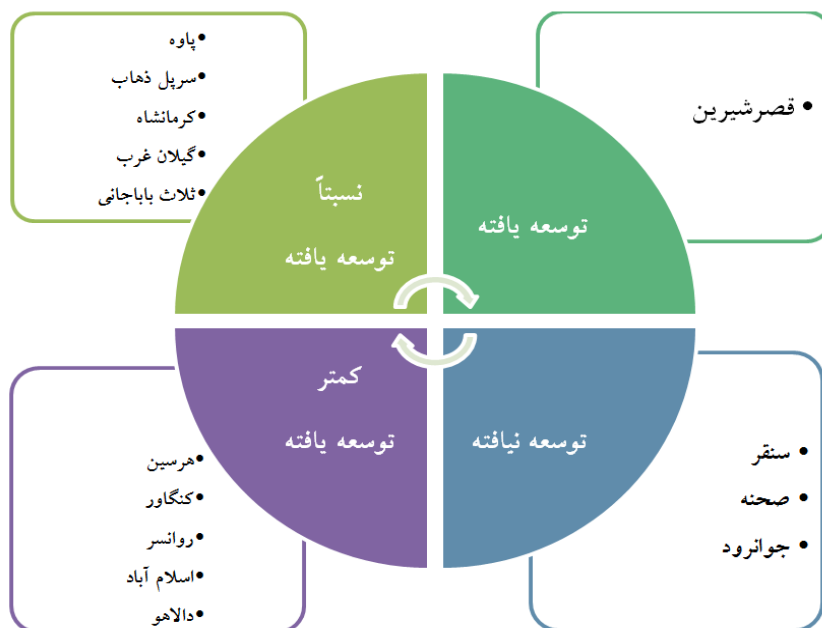
نمودار ۱- جایگاه نهایی مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمانشاه به لحاظ شاخص‌های اشتغال سطح‌بندی شهرستان‌های استان کرمانشاه با استفاده از روش تحلیل خوشه‌ای

پس از محاسبه ضریب اولویت مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمانشاه به لحاظ شاخص‌های بازار کار، برای شناسایی شهرستان‌های ضعیف‌تر و تفکیک شهرستان همگن، با استفاده از روش تحلیل خوشه‌ای، هشت شهرستان مورد مطالعه در چهار گروه توسعه یافته، نسبتاً توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و توسعه نیافته خوشه‌بندی شدند.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نمودار ۲- نمودار خوشه‌بندی مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمانشاه از لحاظ شاخص‌های بازار کار

نگاره ۴- سطح بندی شهرستان های استان کرمانشاه از نظر شاخص های بازار کار

نتایج حاصل از ترکیب تحلیل خوشه‌ای و سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) در تعیین سطح بازار کار مناطق روستایی شهرستان های استان کرمانشاه به شرح زیر است (نگاره ۴):

سطح اول (شهرستان های توسعه یافته): در این سطح، شهرستان قصر شیرین به عنوان برخوردارترین شهرستان در زمینه شاخص های بازار کار مناطق روستایی قرار گرفته، که نشان دهنده وضعیت مطلوب تر آن نسبت به شهرستان های دیگر استان کرمانشاه است.

سطح دوم (شهرستان های نسبتاً توسعه یافته): شهرستان های پاوه، سرپل ذهاب، کرمانشاه، گیلان غرب و ثلاث باباجانی به لحاظ بهره‌مندی از شاخص های بازار کار مناطق روستایی در سطح نسبتاً توسعه یافته قرار گرفته‌اند. واقع شدن این پنج شهرستان در این سطح به معنی وضعیت نامطلوب نواحی روستایی این دهستان ها نسبت به سطح اول و البته شرایط بهتر نسبت به سطح های سوم و چهارم است.

سطح سوم (شهرستان‌های کمتر توسعه یافته): شهرستان‌های هر سین، کنگاور، روانسر، اسلام‌آباد و دالاهو در این سطح قرار گرفته اند، که نشان‌دهنده موقعیت نامطلوب مناطق روستایی این شهرستان‌ها به لحاظ توسعه یافتگی در شاخص‌های بازار کار است.

سطح چهارم (شهرستان‌های توسعه نیافته): شهرستان‌های سنقر، صحنه و جوانرود در سطح توسعه نیافته قرار گرفته اند، که نشان‌دهنده پایین‌ترین سطح شاخص‌های بازار کار ناشی از شرایط نامطلوب مناطق روستایی این شهرستان‌ها به لحاظ شاخص‌های سی‌گانه مورد مطالعه است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف سطح‌بندی بازار کار مناطق روستایی استان کرمانشاه بر اساس شاخص‌های بازار کار به انجام رسید. برای نمایش بهتر توزیع فضایی شاخص‌های بازار کار مناطق روستایی این استان، از نرم‌افزار GIS استفاده شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد که از نظر شاخص‌های بازار کار، بین شهرستان‌های استان نابرابری و شکاف زیادی وجود دارد، بدین صورت که به استثنای شهرستان قصر شیرین، سایر شهرستان‌ها وضعیت چندان مطلوبی به لحاظ شاخص‌های بازار کار ندارند، که بیانگر نبود توزیع عادلانه فرصت‌های شغلی بین شهرستان‌های استان است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های فیض‌پور و همکاران (Feyzpour et al., 2014)، تقدیسی و همکاران (Taghdisi et al., 2013) و میرکتولی و کنعانی (Mirkatouli and Kanaani, 2011) مطابقت دارد. نتایج نشان داد که برخوردارترین شهرستان بر اساس شاخص‌های بازار کار مناطق روستایی استان کرمانشاه قصر شیرین و نابرخوردارترین شهرستان نیز جوانرود است، که این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های تقدیسی و همکاران (Taghdisi et al., 2013)، به‌ساق (Behsagh, 2012)، فیض‌پور و همکاران (Feyzpour et al., 2014) و حاتمی‌نژاد و همکاران (Hataminezhad et al., 2012) مطابقت دارد. در تفسیر این نتایج، شاید بتوان گفت که با توجه به کمتر بودن جمعیت مناطق روستایی شهرستان قصر شیرین نسبت به سایر شهرستان‌های استان کرمانشاه و همچنین، وجود بازارچه‌های مرزی رسمی در این شهرستان، فرصت‌هایی برای

اشتغال‌زایی در مناطق روستایی آن فراهم است و از این‌رو، وضعیت بازار کار مناطق روستایی این شهرستان، مطلوب‌تر به نظر می‌رسد. در خصوص وضعیت نامطلوب بازار کار مناطق روستایی شهرستان جوآنرود، شاید بتوان چنین تفسیر کرد که جمعیت بالای مناطق روستایی شهرستان جوآنرود و نبود زیرساخت‌های مناسب تولید و اشتغال در این شهرستان سبب نامطلوب بودن بازار کار مناطق روستایی آن شده است. هرچند، شهرستان جوآنرود نیز بازارچه مرزی دارد، اما از آنجا که این بازارچه در مرز رسمی صادرات و واردات کالا نیست و حمل‌ونقل رسمی کالا از این گذرگاه انجام نمی‌شود، نتوانسته است همانند بازارچه‌های رسمی مرز قصرشیرین فرصت کسب‌وکار فراهم سازد.

در پایان، نظر به اهمیت معیشت پایدار مناطق روستایی مرزنشین و تأثیر بازار کار بر معیشت و کسب‌وکار روستاییان، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزان و سیاست‌گزاران توسعه استان کرمانشاه وضعیت نامطلوب شهرستان جوآنرود از نظر بازار کار مناطق روستایی را مورد توجه جدی قرار دهند؛ همچنین، شورای برنامه‌ریزی استان در تخصیص اعتبارات عمرانی و زیرساخت‌ها، به شهرستان جوآنرود اعتباری ویژه اختصاص دهد. افزون بر این، با توجه به نتایج پژوهش حاضر مبنی بر نامطلوب بودن وضعیت بازار کار در مناطق روستایی شهرستان‌های سنقر و صحنه، پیشنهاد می‌شود که در شورای برنامه‌ریزی استان، در تخصیص منابع، بدین شهرستان‌ها که مناطق روستایی آنها از نابرابری بیشتری رنج می‌برند، بیش از پیش توجه شود.

منابع

1. Behsagh, M.R. (2012). Measuring and leveling the rural areas of Iranian provinces based on employment indicators. Quarterly. *Journal of Urban Ecology Research*, 3(1): 105-118. (Persian)
2. De Brauw, A., Huang, J., Rozelle, S., Zhang, L. and Zhang, Y. (2002). The evolution of China's rural labor markets during the reforms. *Journal of Comparative Economics*, 30(2): 329-353. DOI: 10.1006/jcec.2002.1778.
3. De Figueiredo, E.A. (2010). Dynamics of regional unemployment rates in Brazil: fractional behavior, structural breaks, and Markov switching.

- Economic Modelling*, 27(5): 900-908. Available at <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2010.05.018>.
4. Deb, U., Nagaraj, N., Kumar, R., Bhattarai, M., Ravula, P., Rao, P. and Bantilan, C. (2014). Dynamics of rural labor markets in India: implications for inclusive development strategy. *ICRISAT Policy Brief*, 27: 1-12.
 5. Delazimi, F., Ebrahimi, Z. and Sabbaghi, S. (2016). Ranking of selected indicators of labor force of the counties in Iran by urban and rural areas (based on the results of Population and Housing Census 2016). Tehran: Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare, Center for Strategic Statistics and Information. Available at www.amarkar.ir. (Persian)
 6. Esmaeilzadeh, H., Safarkhani, R. and Mahmoudi, H. (2018). Development level of rural areas in the counties of Kermanshah province, Iran. *Human Geography Research*, 50(2): 355-374. (Persian)
 7. Faraji Sabokbar, H. (2014). The analysis of spatial discrepancies of activities (employment and unemployment) in rural areas. *Space Economics and Rural Development*, 2(6): 3-24. (Persian)
 8. Faraji Sabokbar, H., Badri, S. and Sojasi Qidari, H. (2015). Analysis of spatial differences, employment activity and unemployment in rural areas of Iran. *Journal of Rural Space and Rural Development*, 4(6): 24-34. (Persian)
 9. Feyzpour, M.A., Lotfi, E. and Shah-Mohammadi Mehrjerdi, A. (2014). Worthy work and its location in rural areas of Iran. *Journal of Rural Research and Planning*, 3(6): 65-74. (Persian)
 10. Feyzpour, M.A. and Salehi Firoozabadi, G. (2012). Investigating and measuring the level of labor market development in rural areas of the provinces in Iran during the Fourth Development Plan. *Rural Research*, 3(3): 89-112. (Persian)
 11. Ghadermarzi, H. (2014). Strategic planning of employment development in rural areas of Javanrood County. *Journal of Spatial and Rural Development*, 4(11): 109-130. (Persian)
 12. Hajjyan, M., Sabbaghi, Sh., Yazdantalab, M. and Ghasemi, F. (2014). Key indicators of labor market in Iran. *Monthly Journal of Labor and Society*, 173: 83-104. Available at <http://ensani.ir/file/download/article/20160829125729-9625-330.pdf>. (Persian)
 13. Hataminezhad, H., Manouchehri Miandoab, A. and Ebrahimpoor, A. (2012). City and social justice: an analysis of neighborhood inequalities (case study: old townships of Miandoab). *Human Geography Research*, 44(80): 41-63. (Persian)
 14. Jonna, P., Estudillo Matsumoto, T., Hayat Chowdhury, Z.U., Nandika, S. and Kumanayake Keijiro, O. (2013). Labor markets, occupational choice,

- and rural poverty in selected countries in Asia and Sub-Saharan Africa. World Development Report, World Bank Group.
15. Khakpoor, B., Mohammadi, C., Davari, S. and Akbari, M. (2019). Study of development indicators status in the counties of Kermanshah province using integration technique. *Geography and Development Iranian Journal*, 17(56): 73-90. (Persian)
 16. Laszlo, S. (2008). Education, labor supply, and market development in rural Peru. *World Development*, 36(11): 2421-2439. DOI: 10.1016/j.worlddev.2008.04.001.
 17. Mirkatouli, J. and Kanaani, M.R. (2011). Evaluation of regional development and inequality levels using multi-criteria decision making model. *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 1(2): 17-36. (Persian)
 18. Mosalanezhad, A. (2005). Government and economic development in Iran. First Edition. Tehran: Gomes Publications. (Persian)
 19. Mosayebi, S., Seydaei, S., Zangabadi, A. and Rahimi, A. (2014). Spatial analysis of employment indicators, using the factor and cluster analyses (case study: counties of Isfahan province). *Geography and Planning*, 18(47): 197-213. (Persian)
 20. Porter, M.E. (2004). Competitiveness in rural U.S. regions. Learning and Research Agenda, Institute for Strategy and Competitiveness.
 21. Pourmohammadi, M., Ranjbarnia, B., Maleki, K. and Shafaati, A. (2012). Evaluation of development in the counties of Kermanshah province. *Spatial Planning*, 2(1): 1-26. (Persian)
 22. Rezvani, M.R. (2013). Spatial analysis of unemployment in rural urban areas of Iran with spatial analysis exploration approach. *Physical-Space Planning Quarterly*, 1(3): 37-48. (Persian)
 23. Robson, M. (2009). Structural change, specialization and regional labour market performance: evidence for the UK. *Applied Economics*, 41(3): 275-293. Available at <https://doi.org/10.1080/00036840601007278>.
 24. Taghdisi, A., Jamini, D., Jamshidi, A. and Aryanpour, A. (2013). Spatial analysis and leveling of rural areas of Uramanat region based on occupational indicators. *Scientific-Research Magazine*, 2(9): 157-180. (Persian)
 25. Zeyari, K. (2014). Principles and methods of regional planning. Iran, Tehran: University of Tehran. (Persian)